

Олієвська М. Г., к.е.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Ефективність муніципального управління залежить від системи заходів, щодо мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою виконання завдань, які гарантують дотримання соціальних стандартів та державних гарантій. Як правило, за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються початкова і середня освіта, охорона здоров'я, ремонт доріг місцевого значення, благоустрій населених пунктів тощо.

У зарубіжних країнах становлення та функціонування інституту місцевого самоврядування в межах єдиної бюджетної системи ґрунтується на знаходженні балансу у розподілі та управлінні бюджетними ресурсами. Тоді як в Україні, цей принцип недотримується. І в умовах недостатності фінансових ресурсів навчальні та медичні заклади вимушені скорочувати витрати на модернізацію інфраструктури, міжнародне співробітництво, науково-педагогічні та медичні кадри.

Запровадження у 2015 році в Україні нового механізму бюджетного фінансування та вирівнювання направлено на досягнення фінансової самостійності та проведення фінансової децентралізації.

По-перше, за рахунок базової дотації (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам) та реверсної дотації (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів) створено принципово новий механізм горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій. Причому вирівнювання здійснюється лише за двома податками: податком на прибуток підприємств і податком на доходи фізичних осіб. Решта платежів залишаються в повному обсязі у розпорядженні місцевих органів влади.

По-друге, за рахунок субвенцій, що переходять з Державного бюджету місцевим, держава взяла на себе повну відповідальність щодо надання освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами; підготовки робітничих кадрів; забезпечення медичного обслуговування населення та заходів окремих державних програм з охорони здоров'я; фінансування державних програм соціального захисту окремих категорій громадян, тобто кошти місцевим бюджетам з державного бюджету на освітню та медичну сфери будуть надаватись не в складі загальної дотації вирівнювання.

Зміна механізму фінансування видатків на освіту викликана необхідністю реформування та вдосконалення стратегії видатків у зазначених сферах,

підвищення рівня ефективності їх використання та покращення структури таких видатків.

Відповідно у 2015 році джерелами фінансування позашкільної освіти є кошти обласних бюджетів; дошкільна освіта фінансується з бюджетів міст обласного значення, районів та об'єднаних територіальних громад; освітня субвенція використовується на фінансування загальноосвітніх навчальних закладів; субвенція на підготовку робітничих кадрів призначена для фінансування професійно-технічних навчальних закладів.

Розподіл і перерозподіл загальних обсягів субвенцій між місцевими бюджетами здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Головним розпорядником коштів субвенцій визначено Міністерство освіти і науки. Субвенції передбачають субсидіарну відповідальність профільного міністерства та органів місцевої влади. Розпорядниками субвенцій за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки, які визначаються рішенням відповідної місцевої ради про такий бюджет, згідно із законодавством.

Варто зазначити, що освітню субвенцію та субвенцію на підготовку робітничих кадрів можна використовувати не лише на оплату поточних видатків, але й на капітальні видатки за умови забезпечення у повному обсязі потреби у поточних видатках на бюджетний період за рахунок зазначених субвенцій та у разі відсутності простроченої бюджетної зборгованості за захищеними видатками.

Обсяг та частка освітніх субвенцій та субвенцій на підготовку робітничих кадрів у 2015 році в розрізі адміністративно-територіальних одиниць наведено у табл. 1.

У складі субвенції передбачається резерв коштів, обсяг якого не може перевищувати 1 відсотка загального обсягу субвенції, для здійснення видатків, що не могли бути враховані під час застосування формули розподілу субвенції між місцевими бюджетами.

Зміни фінансового забезпечення освіти і підготовки робітничих кадрів за рахунок гнучкості в управлінні бюджетними коштами в межах загального балансу ресурсів (за рахунок концентрації ресурсів та їх оптимального розподілу на плановий і два наступні прогностичні роки) направлені на поліпшення якості надання послуг споживачам.

Так, станом на вересень 2015 року освітня субвенція виплачується вчасно. Кошти спрямовані на вирішення нагальних питань в галузі освіти. А це програма «Шкільний автобус», яка є актуальною для дітей у сільській місцевості, де малокомплектні школи та необхідно забезпечити доступ до якісної освіти [5].

Щодо оплати праці працівників галузі освіти, то у 2015 році індексація заробітної плати здійснюється виходячи з наявних фінансових ресурсів.

Таблиця 1*

Обсяг та частка освітніх субвенцій
на підготовку робітничих кадрів у 2015 році

Назва бюджету адміністративно- територіальної одиниці	Освітні субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам		Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підготовку робітничих кадрів	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Вінницька	1794921,3	4,1	263278,2	4,6
Волинська	1495012,9	3,5	151911,9	2,6
Дніпропетровська	2927256,0	6,8	438497,8	7,6
Донецька	3411130,9	7,9	558929,7	9,7
Житомирська	1491330,0	3,4	166298,0	2,9
Закарпатська	1728094,7	4,0	110675,8	1,9
Запорізька	1735800,6	4,0	254060,7	4,4
Івано-Франківська	1725503,3	4,0	186283,8	3,2
Київська	1798627,6	4,2	149443,6	2,6
Кіровоградська	1066502,4	2,5	136731,7	2,4
Луганська	1761287,0	4,1	367231,8	6,4
Львівська	2777741,3	6,4	480385,9	8,3
Миколаївська	1275305,6	2,9	201278,8	3,5
Одеська	2467686,3	5,7	282861,4	4,9
Полтавська	1444429,4	3,3	193802,0	3,4
Рівненська	1665527,0	3,8	186272,0	3,2
Сумська	999257,3	2,3	179849,5	3,1
Тернопільська	1293829,5	3,0	184687,8	3,2
Харківська	2234786,1	5,2	271162,7	4,7
Херсонська	1164115,2	2,7	155758,5	2,7
Хмельницька	1509438,9	3,5	199706,3	3,5
Черкаська	1308904,9	3,0	154880,3	2,7
Чернівецька	1094819,3	2,5	111899,1	1,9
Чернігівська	1052690,6	2,4	112495,1	1,9
м. Київ	2058250,6	4,8	282307,0	4,9
Всього	43282248,7	100,0	5780689,4	100,0

*Складено за даними [5]

Незважаючи на те, що зміни в основному пов'язані із зміною в розподілі видаткових зобов'язань між рівнями бюджетної системи, є декілька правильних кроків на шляху децентралізації фінансових ресурсів.

По-перше, за рахунок освітньої субвенції кардинально змінено джерела фінансування загальноосвітніх навчальних закладів, що відповідає прогресивному досвіду зарубіжних країн. Так, у сусідній Польщі загальна середня освіта фінансується з бюджету громади, до 80% доходів такого бюджету – це кошти, що передаються у формі освітньої субвенції з центрального бюджету, а обсяг коштів залежить від 30 критеріїв (тип школи, кваліфікація вчителів, кількість учнів, котрі навчаються тощо).

По-друге, кошти зосереджуються на рівні профільного Міністерства і це підвищує оперативність, гнучкість та ефективність їх використання. Але децентралізована система з посиленою автономією навчальних закладів (Нідерланди, Фінляндія, Данія) не звільняє органи місцевого самоврядування від відповідальності за реалізацію освітньої політики.

По-третє, відбулося збільшення частки цільових трансфертів у загальній структурі міжбюджетних трансфертів.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що забезпечення стійкого довгострокового економічного розвитку з метою підвищення добробуту населення та модернізація економіки вимагають високоосвічених і мобільних кадрів. Зміни у системі фінансування означають, що навчальні заклади незалежно від регіону будуть у рівних умовах. Проте, як свідчить досвід зарубіжних країн, формування фінансової самодостатності регіонів обумовлюється не лише зміною підходів щодо формування міжбюджетних відносин, а залежить від численних факторів (податковий потенціал регіонів, їх розміри, ефективність використання фінансових ресурсів), що є предметом подальших наукових досліджень.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 №79-VIII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 № 80-VIII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>